

امکان‌سنجی استناد به تئوری تعدیل در حقوق ایران به عنوان راهکاری در تعذر قراردادی - روش‌نعلی شکاری، سید مصطفی میلانی
حمایت کیفری از حقوق نسل‌های آینده در اسناد بین‌المللی - عادل ساریخانی، مصطفی کرمی پور
تحلیل حق نظارت مردم بر حکومت از دیدگاه علی (علیه السلام) با نگاهی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - ابراهیم موسی زاده،
محمد صالحی

تاملاتی در تشریح قسامه با توجه به علوم جرم‌یابی - محمدعلی حاجی ده‌آبادی، روح‌الله شمشیری
بازخوانش تعاملات (برخی گروه‌های مذهبی و بازیگران نظام بین‌الملل) حوزه تروریسم به عنوان وسیله دستیابی به منافع ملی با
تاکید بر مسئولیت‌های حقوقی در کشورهای اسلامی - سید محمدرضا موسوی فرد، حمیدرضا نوروزیان، عارفه کردی نسب،
نفیسه طوسی، آیدا قاسم زاده

اصل منع اعاده پناهندگان از منظر اسناد حقوق بشری با تأکید بر پناه‌جویان زیست‌محیطی - مهناز خرسندی، عسکر جلالیان
خطرات اولویت یافتن مسائل مادی در مشاغل حقوقی - محمد ستایش‌پور، مریم فرجی ترک
احکام و آثار اذن در نظام حقوقی ایران و فرانسه - حسن نجارها
مقایسه رکن مادی جرم کلاهبرداری رایانه‌ای با سنتی - علی پایدارفرد، جواد نادری عوج بغزی، احمدرضا امتحانی
مبانی نظری حاکم بر کنترل تسلیحات نظامی با تأکید بر مواضع متعارض سازمان ملل متحد و سازمان تجارت جهانی در خصوص تجارت
تسلیحات نظامی متعارف - پوریا ابراهیم زاده، سمیه رحمانیان

کودک و کودکی از منظر فلسفه و ادبیات - مریم شعبان
اعتبار امر مختوم در دعاوی مدنی و کیفری - امیر محمدی، محمدمهدی حیدری، سهیلا مرادی قلعه
جایگاه شعب تخصصی کوزوو در نظام عدالت کیفری جهانی - مصطفی فضائی، آرش ملک
جرم‌انگاری اظهار خلاف واقع مطلع در حقوق ایران - سعید اسدزاده، فاطمه احدی، مجتبی کنجوری
اقدامات شرکت‌های خارجی بابت استفاده عراق از تسلیحات شیمیایی در دفاع مقدس از منظر حقوق مسئولیت بین‌المللی -
محمد ستایش‌پور، پریشان شفانی

مروری جامعه‌شناختی و جرم‌شناختی نسبت به پدیده روسپیگری در نظام بین‌الملل و ایران با تأکید بر آموزه‌های جرم‌شناسی
اسلامی - سید محمدرضا موسوی فرد، اسد اخضری فرد، علی مردان احمدی
تعامل پلیس با نهادهای پیشگیری از جرم - مینا مومنی، سید مهدی احمدی موسوی
حقوق کودکان مهاجر در اسناد ملی و بین‌المللی - رضا خواجه نورالدینی، سیده پریسا میرابی
صلاحیت واقعی قوانین کیفری از منظر حقوق اسلام - مصطفی کرمی پور، مونا رجب زاده باغی
بررسی تغییر از جرائم خیابانی به جرائم سایبری در آغاز همه‌گیری کووید-۱۹ - رویکردی به نظریه فعالیت‌های روزانه - مریم کمائی
جایگاه مأمورین امنیتی انگلستان در کشف جرایم - زهرا وهبی، آرش رزمی

استقلال قضات در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران در پرتو آموزه‌های دین‌مبین اسلام - محمد ستایش‌پور، فاطمه زهرا آسیان
شرایط قانونی و ابعاد حقوقی و کیفری مالکیت فکری در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران - سمیه زیلابی، صادق فتیلی، ابراهیم مقدم
امکان‌سنجی تحقق ایده جرم‌انگاری (جرم مسئولیت مدنی مدیران) از تئوری تا عمل بر اساس رویکردهای مدل مسئولیت کیفری
قانون اقدام راهبردی لغو تحریم‌ها - سید محمدرضا موسوی فرد، حمیدرضا نوروزیان، نفیسه دهرویه، محمدرسول انصاری نیا،
ندا حقیقی

ارزیابی فقهی-حقوقی تعدد واقعی در حدود، قصاص و دیات - علی محمدی جورکویه، احمدرضا امتحانی، جواد نادری عوج بغزی
جایگاه و نقش مردم در استقرار و استمرار نظام امت و امامت در پرتو آراء شهید بهشتی - محمدصادق داریوند
میانجیگری، نظام عدالت مشارکتی، نسل سوم نظام عدالت کیفری و حقوق اطراف دعوا - صادق فتیلی، محمد فتیلی، ابراهیم مقدم

The Real Competency of Criminal Laws from the Perspective of Islamic Law

صلاحیت واقعی قوانین کیفری از منظر حقوق اسلام

Mostafa Karami Pour

Ph. D. in Criminal Law and Criminology, Al-Mustafa Al-Alamiya Society, Qom, Iran

Mona Rajabzade Baghi

Master of Criminal Law and Criminology, Tolo Mehr Institute of Higher Education, Qom, Iran (Corresponding Author)

مصطفی کریمی پور

دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران
mmkpour@yahoo.com

مونا رجب زاده باغی

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی طلوع مهر، قم، ایران (نویسنده مسئول)

ch110ali20@gmail.com

Abstract

Real competency is one of the four competencies that are discussed in criminal law, that is, if someone commits crimes against the real and vital interests of the country outside the country, he /she is under real competency. It is an emerging issue and has no precedent in Islam. Jurists have not discussed it in jurisprudence books, but in the verses of the Qur'an and the way of the wise and the Shari'a, there are cases that justifying the real competency. This research aims to answer these questions: Is it possible to infer the legitimacy of real competence from verbal evidence such as books and traditions? Can the ruler of Sharia, based on the interests of Islam, establish laws for crimes committed by foreigners abroad? The current research is done in a descriptive-analytical way, and the opinion is that the exercise of real competency is not only not prohibited from the point of view of Sharia, but it is emphasized and approved by the Holy Sharia of Islam, and Muslims are obligated according to their religious duties against any actions that cause the foundation of Islamic sovereignty to be shaken and harm the supreme and vital interests of the country to fight, which is one of those crimes under real competency that endangers the foundation and reality of a country.

Keywords: Real Competency, Universal Competency, Vital and Fundamental Interests, Islamic Law, Sharia Evidences.

چکیده

صلاحیت واقعی یکی از صلاحیت‌های چهارگانه‌ای است که در حقوق جزا بحث می‌شود، یعنی اگر کسی در خارج از کشور مرتکب جرایم علیه منافع واقعی و حیاتی کشور شود تحت صلاحیت واقعی قرار می‌گیرد، از مباحث نوظهور است و در اسلام سابقه‌ای ندارد، فقها نیز در کتاب‌های فقهی از آن بحث نکرده‌اند ولی در آیات قرآن و سیره عقلاء و متشرعه، مواردی وجود دارد که صلاحیت واقعی را توجیه می‌کند. این پژوهش در صدد پاسخگویی به این سؤال‌ها است که آیا از ادله لفظی مانند کتاب و سنت می‌توان مشروعیت صلاحیت واقعی را استنباط کرد؟ آیا حاکم شرع براساس مصالح اسلام می‌تواند قوانینی برای جرایم ارتكابی بیگانگان در خارج از کشور وضع نماید؟ پژوهش حاضر به روش توصیفی - تحلیلی صورت پذیرفته است و عقیده بر این است که اعمال صلاحیت واقعی از نظر شرعی نه تنها منعی ندارد بلکه مورد تأکید و تأیید شرع مقدس اسلام هست و مسلمانان براساس تکالیف دینی، موظف‌اند در مقابل هرگونه اعمالی که سبب تزلزل بنیان حاکمیت اسلامی شود و به منافع عالی و حیاتی کشور صدمه وارد نماید مبارزه کنند که از جمله آن جرایم تحت صلاحیت واقعی است که اساس و واقعیت یک کشور را به مخاطره می‌اندازد.

واژگان کلیدی: صلاحیت واقعی، صلاحیت جهانی، منافع حیاتی و اساسی، حقوق اسلام، ادله شرعی.

ارجاع:

کرمی پور، مصطفی؛ رجب زاده باغی، مونا؛ (۱۴۰۱)، صلاحیت واقعی قوانین کیفری از منظر حقوق اسلام، تمدن حقوقی، شماره ۱۲.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقدمه

صلاحیت‌های قوانین کیفری از مباحث مهم در حقوق جزا است و اصل بر صلاحیت سرزمینی است که به موجب آن کلیه اشخاصی که در قلمرو حاکمیت کشور ایران مرتکب جرمی شوند براساس قوانین جزایی جمهوری اسلامی ایران مجازات می‌شوند اما در کنار این اصل، اصل شخصی بودن قوانین جزایی وجود دارد که مکمل اصل سرزمینی بودن است. به موجب این اصل، اتباعی که در خارج از ایران مرتکب جرم شوند براساس قوانین داخلی مجازات می‌شوند اما برخی از جرایم وجود دارد که در صورت وقوع به ارکان اساسی و حیاتی یک کشور صدمه وارد می‌کند که نه در قلمرو حاکمیت ایران واقع شده است و نه توسط اتباع داخلی، بلکه توسط اشخاص بیگانه در خارج از سرزمین یک کشور ارتکاب می‌یابد، ولی چون بیگانه علیه امنیت، مصالح و منافع عالی آن دولت آسیب وارد کرده است، آن دولت صلاحیت می‌یابد از خود حمایت نموده و صلاحیت واقعی را اعمال کند.

دلیل پذیرش چنین صلاحیتی در مقابل صلاحیت سرزمینی و شخصی و جهانی، بی‌تفاوتی دولت‌ها نسبت به صدماتی است که برخی جرایم به نظم عمومی دیگر کشورها وارد می‌آورد (حسینی نژاد، ۱۳۹۰، ۳۳). بسیار محتمل است که جرایمی مانند اقدام علیه امنیت داخلی یک کشور یا جعل اسکناس رایج آن در کشوری دیگر جرم نباشد و یا در صورت جرم‌بودن با اغماض یا ارفاق دادگاه‌های محل وقوع جرم روبه‌رو گردد. با توجه به خطراتی که کشورها از وقوع چنین جرایمی احساس می‌کنند، تن به پذیرش چنین صلاحیتی دادند و جرایم موضوع این صلاحیت از جرایمی است که می‌تواند هستی یک کشور را

به مخاطره انداخته و لطمه‌های جبران‌ناپذیری به حیات سیاسی و اقتصادی یک کشور وارد کند و حکومت‌ها به‌عنوان یک شخص حقوقی نسبت به جرایمی که مصالح عالی آنها را تهدید می‌کند براساس این اصل حق پیگیری دارند و مبنای این نوع صلاحیت منافع عالی حاکمیت است که نوع خاصی از جرایم از جمله جرایم علیه امنیت و منافع ملی را در بر می‌گیرد.

اعمال صلاحیت برای رسیدگی به اعمال مجرمانه‌ای که به منافع اساسی و حیاتی کشور صدمه وارد می‌کند در شرع مقدس اسلام سفارش شده است و فقهاء نیز معتقدند دفاع از کشورهای اسلامی بر همه مسلمانان واجب است، صلاحیت واقعی به این معنا است که کشورهای اسلامی در مواردی که منافع عالی شان به خطر می‌افتد، حق دفاع از خود و حمایت از منافع خود را داشته باشند، از آن جایی که هدف از این اصل حفاظت کشور در مقابل تهاجمات و توطئه‌های بیگانگان هست صلاحیت کیفری حمایتی و حفاظتی نیز نامیده‌اند (عمیدزنجانی، ۱۳۸۳، ۱۹۴). مبارزه با جرایم علیه حکومت و امنیت از قدیم الایام مرسوم بوده و حکومت‌ها به طرق مختلفی با آن به مبارزه برخاستند و کسانی که علیه حکومت به ستیز بر می‌خواستند به شدت مجازات می‌شدند. صلاحیت واقعی، صلاحیت حیاتی و اساسی هر کشور است که امروزه در اکثر کشورها صلاحیت واقعی را بدون توجه به مرتکب جرم پذیرفته‌اند.

۱- مفهوم

۱-۱- صلاحیت

در لغت به معنای شایستگی و درخوربودن به کار رفته است (بندر ریگی، ۱۳۶۴، ۳۱۱). در اصطلاح عبارت است از شایستگی یک دادگاه نسبت به اموری که می‌تواند به آنها رسیدگی کند و در قلمرویی که می‌تواند اقدام به رسیدگی نماید (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۴، ۴۰۸) و یا عبارت است از: شایستگی و قابلیت اعمال قوانین جزایی یک کشور در رسیدگی به جرایمی که در داخل یا خارج از کشور ارتکاب می‌یابد (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۲). به تعبیر دیگر صلاحیت یعنی حق و توانایی یک دادگاه برای رسیدگی قضایی به موضوعات مطروحه در یک پرونده (بردبار، ۱۳۸۴، ۸۵). در حقوق جزای بین‌الملل شایستگی و قابلیت اعمال قوانین جزایی یک کشور در رسیدگی به جرایمی که در داخل یا خارج از کشور ارتکاب می‌یابد. بنابراین، این تعریف دارای دو قسمت می‌باشد: قسمت اول که جرم در قلمرو حاکمیت یک کشور واقع شده است (صلاحیت سرزمینی) و قسمت دوم که قابلیت اعمال قوانین جزایی در مورد جرایم ارتكابی

در خارج از قلمرو حاکمیت کشور می‌باشد (پوربافرانی، ۱۳۹۱، ۱۶۳). ماده ۸ بیانیه مونیخ مصوب ۱۸۸۳ چنین مقرر می‌دارد: «هر دولتی حق دارد به مجازات اعمالی بپردازد که از طرف بیگانگان با نقض قوانین کیفری آن دولت صورت گرفته است؛ در صورتی که اعمال مذکور تجاوز به کیان اجتماعی و ضد امنیت آن باشد هرچند براساس قوانین کشور محل وقوع جرم، آن عمل جرم نباشد.»

۲-۱- اصل صلاحیت واقعی

صلاحیت واقعی عبارت است از توسعه صلاحیت تقنینی و قضایی یک کشور نسبت به جرایمی که در خارج از قلمرو حاکمیت آن کشور ارتکاب یافته و به منافع اساسی و حیاتی آن کشور لطمه وارد می‌کند (پوربافرانی، ۱۳۹۰، ۱۲۱). با عنایت به ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ تعریفی از صلاحیت واقعی بدین شکل ارائه می‌شود: صلاحیت و شایستگی یک کشور برای اعمال قوانین جزایی خود برای رسیدگی به جرایم واقع شده در خارج از قلمرو حاکمیت، علیه منافع مهم و اساسی کشور بدون توجه به تابعیت مرتکب جرم.

۲- مبانی اصل صلاحیت واقعی

۲-۱- نظریه دفاع مشروع

بر این مبنا همان گونه که قوانین ملی و بین‌المللی به اشخاص حقیقی حق دفاع مشروع را اعطاء کرده‌اند به شخصیت‌های حقوقی مانند دولت نیز این حق دفاع مشروع را اعطاء کرده‌اند. با این تفاوت که شرایط حاکم بر دفاع مشروع اشخاص حقیقی قوانین ملی است اما شرایط حاکم بر دفاع مشروع مبتنی بر صلاحیت واقعی، قوانین بین‌المللی است (پوربافرانی، ۱۳۹۰، ۹۲). به عبارت دیگر همان‌طور که اشخاص حقیقی در صورت وقوع جرم علیه آن‌ها از حق تظلم و دادخواهی بر خوردارند دولت‌ها نیز به‌عنوان اشخاص حقوقی باید از چنین حقی دارا باشند و در صورت ارتکاب جرم علیه منافع حیاتی و مصالح عالی کشور، بتوانند مجرم را مجازات کنند.

۲-۲- نظریه حفظ نظم عمومی داخلی

بر این مبنا همان‌طوری که ارتکاب جرم در داخل کشور نظم عمومی را مختل می‌کند و حکومت وظیفه دارد در برابر هرگونه جرایم داخلی برای حفظ نظم و برقراری امنیت اقدام کند به همان اندازه ارتکاب جرم در خارج از کشور علیه منافع حیاتی و اساسی کشور، نظم عمومی داخلی را مختل می‌کند و به منزله

ارتکاب جرم در داخل کشور می‌باشد، اقدام فوری و به موقع حکومت را می‌طلبد (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۲).

۳-۲- نظریه اقتدار و حاکمیت دولت‌ها

عدم اعتماد دولت‌ها نسبت به تحقق عدالت جزایی توسط دولت‌های دیگر در خصوص جرایم علیه منافع حیاتی کشور به خصوص اگر متهم یا مجرم تبعه محل وقوع جرم باشد (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۲).

۳-۴- نظریه حمایت و حفاظت از حیثیت و اعتبار کشور

جرایم بر ضد امنیت کشور حیثیت و اعتبار کشور را جریحه دار می‌کند و لازم است مرتکبین آن را در اسرع وقت ممکن مجازات نمایند تا تبهکاران دیگر به آن‌ها تأسی نمایند بنابراین صلاحیت محاکم ایران انحصار به صلاحیت درون مرزی ندارد (علی آبادی، ۱۳۸۵، ۱۴۹). به نظر می‌رسد مهم‌ترین مبنای دلیل برای اصل صلاحیت واقعی، نظریه دفاع مشروع است چرا که یک دسته از جرایم که از طرف تبعه کشوری و یا بیگانگان در خارج ارتکاب می‌شود از لحاظ آثاری که برای آن کشور دارد نمی‌تواند بی‌فید باشد عکس العمل جزایی که در مورد آن‌ها ابراز می‌شود عنوان دفاع مشروع دارد البته این عکس العمل که جنبه خویش‌نمی‌داری دارد ضروری است زیرا کشوری که تهدید شده و منافع حیاتی آن به خطر افتاده نمی‌تواند حمایت از آن را به سایرین محول کند و به همین جهت این صلاحیت جنبه دفاعی داشته و بر سایر صلاحیت‌ها رجحان دارد (علی آبادی، ۱۳۸۵، ۱۴۲).

۳- شرایط تحقق صلاحیت واقعی

۳-۱- وقوع جرم در خارج از کشور

برای اعمال صلاحیت واقعی، جرم باید خارج از کشور ارتکاب یابد زیرا در صورت ارتکاب جرم در داخل کشور، اصل صلاحیت سرزمینی قابل اعمال می‌باشد.

۳-۲- ارتکاب جرم علیه ارکان حیاتی و اساسی کشور

مثل اقدام علیه نظام، امنیت داخلی و خارجی، استقلال و تمامیت ارضی کشور (شمس ناتری، منبع پیشین، ص ۴۴). لازم به ذکر است که عذر عدم اطلاع بر این گونه قوانین از سوی بیگانگان مسموع نیست زیرا اقدام علیه امنیت کشور در تمام کشورها جرم محسوب شده و قبیح می‌باشد (باهری، ۱۳۹۸، ۱۳۵). به دلیل

اهمیت و خطر فراوان جرایم علیه امنیت دولت‌ها گاهی در مورد این جرایم از اصول پذیرفته و تثبیت شده حقوق جزا عدول می‌کنند که از جمله آن اصل درون مرزی یا سرزمینی بودن حقوق جزا است که در جرایم علیه مصالح عمومی کشور استثنا خورده است (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۳، ۲۹).

۴- ویژگی‌های اصل صلاحیت واقعی

۴-۱- عدم اشتراط مجرمیت متقابل

لازم نیست جرم ارتكابی در کشور محل وقوع نیز جرم باشد بلکه تنها قوانین داخلی جهت مجرمانه بودن عمل کافی است و به عبارت دیگر شرایط مجرمیت که در قوانین برخی کشورها در مورصلاحیت شخصی دیده می‌شود در این جا لحاظ نمی‌شود (قیاسی و همکاران، ۱۳۹۱، ج ۱، ۲۷۰). براساس ماده ۳ بیانیه کنفرانس جهانی حقوق تطبیقی مصوب ۱۹۳۳ «هر کشوری حق دارد جرایم تجاوز به امنیت کشور یا جعل پول رایج آن را که توسط بیگانگان در خارج از کشور صورت می‌گیرد مجازات نماید ولو عمل مذکور براساس قانون کشور محل وقوع عمل جرم نباشد.» همچنین این ویژگی در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و ماده ۸ بیانیه مونیخ ذکر شده که چنین مقرر نموده «هر دولتی حق دارد به مجازات اعمالی بپردازد که از طرف بیگانگان و با نقض قوانین کیفری آن دولت صورت گرفته است در صورتی که اعمال مذکور تجاوز به کیان اجتماعی و بر ضد امنیت آن باشد، هر چند براساس قوانین کشور محل وقوع جرم، آن عمل جرم نباشد.»

۴-۲- امکان محاکمه و مجازات مجدد

برخلاف اصل صلاحیت شخصی، به سبب عدم اعتماد دولت‌ها به اعمال عدالت کیفری در خصوص جرایم علیه منافع حیاتی کشور، به تعقیب و محاکمه انجام شده در کشور محل وقوع جرم اکتفا نکرده و قاعده منع محاکمه مجدد را در این موارد لحاظ نمی‌نمایند ولی در صورت محاکمه مجدد، قاعده منع مجازات مضاعف را بعضاً رعایت می‌نمایند (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۳). کشور ایران نیز در صورتی که رسیدگی به جرایم مقرر در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در خارج از ایران به صدور حکم محکومیت و اجرای آن منتهی شود، دادگاه ایران در تعیین مجازات‌های تعزیری، میزان محکومیت اجرا شده را محاسبه می‌کند. این بدان معنا است که اگر چه متهم به همین اتهام توسط محاکم دولت متبوع خود و یا دولت محل وقوع جرم محاکمه و مجازات شده باشد، باز هم مراجع قضایی ایران

ملزم به محاکمه مجدد او هستند، انهاییه باید در تعیین مجازات‌های تعزیری میزان محکومیت اجرا شده را منظور نمایند (قربان نیا، ۱۳۹۳، ۷۳).

۳-۴- عدم توجه به تابعیت مجرم

ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ میان مرتکبان بیگانه و اتباع داخلی تفاوتی قائل نشده است، از آن جا که در این موارد، ماهیت جرایم ارتكابی و مجنی علیه آن (دولت) مورد نظر است، تابعیت مرتکب در تحقق صلاحیت کیفری تأثیری ندارد و تبعه یا بیگانه در صورت ارتكاب جرم مشمول این صلاحیت می‌شوند (خالقی، ۱۳۸۸، ۴۲). کشور اعمال‌کننده صلاحیت فقط جرم ارتكابی را مدنظر قرار می‌دهد و بدون هیچ شرط و محدودیتی به تعقیب مرتکبین آن می‌پردازد حتی اگر این جرایم توسط اتباع یک دولت هم واقع شود (پوربافرانی، ۱۳۹۱، ۹۳). درحالی‌که برخی از مؤلفین معتقدند که اصل صلاحیت واقعی صرفاً نسبت به بیگانگان قابل اعمال است و نسبت به اتباع، اصل صلاحیت شخصی اعمال می‌شود ولی باید گفت در این خصوص تفاوتی میان بیگانگان و اتباع وجود ندارد چرا که در صورت پذیرش اصل صلاحیت شخصی نسبت به اتباع در جرایم علیه منافع حیاتی کشور، باید قواعد مربوط به اصل صلاحیت شخصی از قبیل قاعده منع محاکمه مجدد و قاعده مجرمیت متقابل و لزوم حضوری بودن دادرسی رعایت گردد که هیچ‌یک از این موارد، شرایط و ویژگی‌های صلاحیت واقعی نمی‌باشد (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۲، ۴۳).

۴-۴- جواز محاکمه غیابی متهم به طور مطلق

در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ رسیدگی را مشروط به «در ایران یافت شود» یا «به ایران مسترد گردد» نموده بود، با وجود این دو قید در امکان رسیدگی غیابی بین حقوقدانان اختلاف نظر بود.

۱- ماده ۵: هر ایرانی یا بیگانه‌ای که در خراج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم ذیل شود و در ایران یافت شود و یا به ایران مسترد گردد طبق قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران مجازات می‌شود. ۱- اقدام علیه حکومت جمهوری اسلامی ایران و امنیت داخلی و خارجی و تمامیت ارضی یا استقلال کشور جمهوری اسلامی ایران. ۲- جعل فرمان یا دستخط یا مهر یا امضاء مقام رهبری و یا استفاده از آن. ۳- جعل نوشته رسمی رئیس جمهور یا رئیس مجلس شورای اسلامی و یا شورای نگهبان و یا رئیس مجلس خبرگان یا رئیس قوه قضاییه یا معاونان رئیس جمهور یا رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور یا هر یک از وزیران یا استفاده از آن‌ها. ۴- جعل اسکناس رایج ایران یا اسناد بانکی ایران مانند برات‌های قبول شده از طرف بانک‌ها یا چک‌های صادر شده از طرف بانک‌ها و یا اسناد تعهدآور بانک‌ها و همچنین جعل اسناد خزانه و اوراق قرضه صادره و یا تضمین شده از طرف دولت یا شبیه‌سازی و هرگونه تقلب در مورد مسکوکات رایج داخله.

برخی محاکمه غیابی را تابع آیین دادرسی کیفری دانسته و با استفاده از اطلاق ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۸ رسیدگی غیابی را مجاز می‌دانستند (گلدوزیان، ۱۳۸۸، ۲۳) و برخی دیگر به استناد نص صریح ماده امکان محاکمه غیابی را منتفی می‌دانستند (نوربها، ۱۳۸۳، ۲۷). اما در ماده ۳۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با حذف نمودن قیود مذکور به اختلافات پایان داد و به طور مطلق رسیدگی غیابی را جایز دانست، در حقیقت می‌توان گفت قانون‌گذار با در نظر گرفتن منافع و مصالح کشور، محاکمه غیابی مرتکب جرایم مذکور در این ماده را با تبعیت از قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ تجویز کرده است (مصدق، ۱۳۹۲، ۲۹).

۵-۴- صلاحیت انحصاری دولت متضرر

بر اساس اصل سرزمین‌بودن ممکن است تمام دولت‌ها خود را برای رسیدگی به جرایم ارتکاب یافته در قلمرو حاکمیت خود، صالح به رسیدگی بدانند اما در صورتی که ارتکاب جرم علیه مصالح اساسی و حیاتی یک کشور باشد، دولت‌های متضرر، صلاحیت رسیدگی به جرایم مذکور را منحصرأ در دادگاه‌های کشور خود دانسته نه در صلاحیت کشور محل وقوع جرم.

۶-۴- صلاحیت داشتن بر برخی از جرایم مقرر در قانون

برخلاف صلاحیت سرزمینی و شخصی که دربرگیرنده تمامی جرایم بود، در این جا تنها جرایمی خاص

۲- ماده ۲۱۷: در کلیه جرائم مربوط به حقوق الناس و نظم عمومی که جنبه حق‌اللهی ندارند هر گاه متهم یا وکیل او در هیچ‌یک از جلسات دادگاه حاضر نشده و یا لایحه نفرستاده باشند دادگاه رأی غیابی صادر می‌نماید، این رأی پس از ابلاغ واقعی ظرف ده روز قابل واخواهی در دادگاه صادرکننده رأی می‌باشد و پس از انقضای مهلت واخواهی برابر قانون تجدیدنظر احکام دادگاه‌ها قابل تجدیدنظر است.

۳- ماده ۵: هر شخص ایرانی یا غیرایرانی که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم زیر یا جرائم مقرر در قوانین خاص گردد، طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می‌شود و هر گاه رسیدگی به این جرائم در خارج از ایران به صدور حکم محکومیت و اجرای آن منتهی شود، دادگاه ایران در تعیین مجازات‌های تعزیری، میزان محکومیت اجراء شده را محاسبه می‌کند: الف- اقدام علیه نظام، امنیت داخلی یا خارجی، تمامیت ارضی یا استقلال جمهوری اسلامی ایران. ب- جعل مهر، امضاء، حکم، فرمان یا دست خط مقام رهبری یا استفاده از آن. پ- جعل مهر، امضاء، حکم، فرمان یا دستخط رسمی رییس جمهور، رییس قوه قضاییه، رییس و نمایندگان مجلس شورای اسلامی، رییس مجلس خبرگان، رییس دیوانعالی کشور، دادستان کل کشور، اعضای شورای نگهبان، رییس و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، وزرا یا معاونان رییس جمهور یا استفاده از آن‌ها. ت- جعل آراء مراجع قضایی یا اجرائیه‌های صادره از این مراجع یا سایر مراجع قانونی و یا استفاده از آن‌ها. ث- جعل اسکناس رایج یا اسناد تعهدآور بانکی ایران و همچنین جعل اسناد خزانه و اوراق مشارکت صادرشده یا تضمین شده از طرف دولت یا تهیه یا ترویج سکه قلب در مورد مسکوکات رایج داخل.

در دایره این نوع از صلاحیت قرار می‌گیرند که به طور کلی جرایمی هستند که مصالح عالی و نظام سیاسی و امنیت داخلی و خارجی کشور را تهدید می‌کند و این صلاحیت فقط ناظر به جرایمی است که صریحاً در قانون آمده است و آسیب رساندن به امنیت دولت، نمونه بارز آن است (حسینی نژاد، ۱۳۹۰، ۹۰). با توجه به اهمیت خاص این جرایم و ارتباط آن با منافع ملی، استقلال و تمامیت کشور، سکوت ماده نسبت به اشخاصی که در خارج از کشور، شروع به این جرایم کرده یا در ارتکاب آن معاونت کنند، غیرقابل توجیه است. به ویژه آن که در مواردی نقش معاون در این جرایم و شرکت‌ها و مؤسسات مالی پشتیبان، کمتر از مباشر جرم نیست. لذا شایسته است معاونین و شروع‌کنندگان به جرایم یاد شده نیز مشمول مقررات جزایی ایران قرار گیرند. سزاوار است صدر ماده مذکور بدین شکل اصلاح گردد: «هر شخص ایرانی یا غیرایرانی که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرایم زیر یا جرایم مقرر در قوانین خاص گردد، یا شروع به این جرایم نماید و یا به نحوی در انجام آن مشارکت کند طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می‌شوند» (توجهی، ۱۳۹۴، ۱۲).

۵- ادله صلاحیت واقعی از منظر فقه و حقوق اسلام

قاعده کلی در اسلام آن است که هر جرمی علیه شخص مسلمان یا حکومت اسلامی صورت بگیرد قابل مجازات است و مرزها و تابعیت‌ها هیچ‌گونه محدودیتی در این مورد ایجاد نمی‌کند. برای اثبات صلاحیت واقعی در حقوق اسلام به دلایل متعددی می‌توان استناد کرد:

۵-۱- قرآن کریم

در آیاتی از قرآن کریم می‌توان مشروعیت صلاحیت واقعی را استنباط کرد. مانند آیات شریفه ۱۹^۴ و ۲۱۷^۵ سوره مبارکه بقره. فتنه به معنای مصدری عبارت است از سازمان‌دادن به یک سلسله عملیات کور و ناشناخته به منظور رسیدن به اهداف پنهانی و غافلگیرانه. قرآن فتنه‌ها و بحران‌ها را زاییده مقاصد شوم سران استکبار و الحاد قلمداد می‌کند و برای فرونشاندن و یا جلوگیری از تولد و به ثمر نشستن فتنه‌ها حتی جنگ را اجتناب پذیر می‌شمارد، از دیدگاه اسلام بحران زدایی و مبارزه با فتنه‌گران یکی از اساسی‌ترین راه‌های کمک به کنترل و حذف جنگ است (عباس نژاد، ۱۳۸۵، ۱۲۹).

۴- الفتنه اشد من القتل.

۵- الفتنه اکبر من القتل.

از این آیات می‌توان مشروعیت صلاحیت واقعی را استنباط کرد زیرا اگر یک جنگ یا فتنه‌ای در کشورها باشد که بلاد اسلامی را از بین ببرد مبارزه با آن ضروری قلمداد می‌شود و خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «با آن‌ها پیکار کنید تا فتنه باقی نماند» (آیه شریفه ۱۹۳ سوره مبارکه بقره).^۶ موضوع صلاحیت واقعی، جرایم علیه مصالح عالی کشور اسلامی است که از بالاترین جرایم شمرده می‌شود و حتی از قتل نفس که از بزرگ‌ترین گناهان کبیره است نیز شدیدتر است چرا که خداوند متعال فتنه را بالاتر از قتل دانسته است (قیاسی و همکاران، ۱۳۹۱، ج ۱، ۲۷۲). جرایم مذکور در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در پاره‌ای از موارد مانند اقدام علیه نظام اسلامی، جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی از مصادیق بارز فتنه شمرده می‌شوند.

آیه شریفه ۲۸ سوره مبارکه سبا. از آن جایی که قرآن مجید کتابی است جهانی و مطالب آن به زمان و مکان خاص یا طایفه و امت ویژه‌ای اختصاص ندارد و با بسیاری از کفار و مشرکین و اهل کتاب و به طور کلی، طوایف مختلف عرب و غیرعرب به احتجاج پرداخته و آنان را به سوی حق دعوت کرده است. در نتیجه هیچ فرقی نمی‌کند که کسی در داخل یا خارج از کشور مرتکب جرایمی علیه مصالح عالی و حیاتی کشور اسلامی شود، هر دو مشمول آیه هستند و خداوند همه مردم را به پاداش بشارت داده و از عذاب ترسانیده و در نتیجه کسی که علیه مصالح عالی و اساسی کشور اسلامی اقدامی بکند مستحق مجازات است اعم از این که مرتکب بیگانه باشد یا از اتباع و در صورتی که خود مسلمان مرتکب چنین جرایمی در داخل کشور شوند مجازات خواهند شد، غیرمسلمانان و بیگانگان به طریق اولی قابل مجازات خواهند بود. بنابراین مجازات مرتکبین چنین جرایمی امری مطابق اصل و قاعده است و معافیت آنان از مجازات محتاج دلیل خاصی است؛ چنانکه حنفی‌ها عدم قدرت حاکم را از دیدگاه خود مانع صلاحیت قاضی می‌دانند.

۲-۵- روایات

علاوه بر آیاتی از قرآن کریم، برخی از روایات در اسلام وجود دارد که اعمال صلاحیت واقعی را توجیه می‌کند.

۶- قاتلوهوم حتی لا تکون فتنه.

۷- و ما ارسلناک الا کافه للناس بشیرا و نذیرا و ما تو را جز برای همه مردم نفرستادیم تا آن‌ها را به پاداش الهی بشارت‌دهی و از عذاب او بترسانی.

۱-۲-۵- ضرورت امنیت در جامعه اسلامی

حضرت امام صادق (ع) می‌فرماید: سه چیز نیاز همه مردم است: امنیت، عدالت، حاصلخیزی^۸ (حسن بن علی، ۱۳۶۳، ۳۲۰). یکی از شاخصه‌های حکومت اسلامی تحقق امنیت در جامعه اسلامی است و این امر مهم میسر و ممکن نمی‌شود مگر با مجازات نمودن اشخاصی که به هر طریقی امنیت و نظم عمومی را مختل می‌کنند پس اگر افرادی در داخل یا خارج از کشور علیه امنیت اقدامی کنند حکومت اسلامی برای ایجاد نظم و امنیت، صلاحیت رسیدگی و مجازات مرتکبین را خواهد داشت. برای تحقق امنیت در جامعه مبارزه مداوم با عوامل تجاوزگر و زمینه‌های تعرض احتمالی و نیروهای فشار و وحشت و مهارکردن عواملی که زمینه‌های تعرض دارند و پیشگیری‌های لازم برای خشکانیدن ریشه‌های تعدی و تعرض لازم است (عمید زنجانی، ۱۳۸۳، ۴۶۷). برخی از جرایم مقرر در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از مصادیق بارز جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور می‌باشد که مجازات نمودن مرتکبین آن مطابق اصل و قاعده می‌باشد.

۲-۲-۵- قیام در برابر ظلم و ستم

یکی از مهم‌ترین آموزه‌های دینی این است که مسلمانان در مقابل هرگونه ظلم و ستم قیام کنند و قیام سالار شهیدان تاریخ بشر، حضرت امام حسین (ع) در برابر ستم امویان ناپاک از نمونه‌های بارز آن است. هر اقدامی علیه حکومت اسلامی که منجر به از بین رفتن دین و امنیت مسلمانان باشد از مصادیق بارز ظلم و ستم خواهد بود که حکومت اسلامی براساس آموزه‌های دینی وظیفه دارد با تمام قوا و توان با آن مبارزه کند و هرگونه سکوت در مقابل ظلم و ستم از مصادیق اعانه بر اثم و عدوان خواهد بود که در اسلام جایز نمی‌باشد.

۳-۵- سایر ادله

۱-۳-۵- سیره مسلم عقلاء

سیره قطعی عقلاء یکی از منابع فقه اسلامی شمرده می‌شود که حجیت آن مبتنی بر کشف از حکم شرعی است. مسلماً یکی از طرق اطمینان بخش دستیابی به سیره عقلاء مراجعه به قوانین جاری کشورهای جهان است. صلاحیت واقعی که در واقع حفاظت از کیان هر کشور را در مقابل تجاوز مجرمین به مصالح مهم آن به عهده دارد، امری است مورد اتفاق تمام عقلائی عالم و انعکاس آن را در قوانین و قواعد حقوقی

۸- ثلاثة اشياء يحتاج الناس طرأ إليها: الامن و العدل و الخصب.

دول مختلف می‌توان مشاهده کرد. البته حجیت سیره عقلاء مبانی مختلفی دارد: برخی کشف حکم شرعی از سیره عقلاء را منوط به اتصال آن به زمان معصومین (علیهم السلام) و تقریر آنان دانسته‌اند و برخی چنین شرطی را لازم نمی‌دانند (صدر، ۱۴۰۵ق، ج ۴، ۲۲۳). مسلماً وضعیت حقوقی جهان در حال حاضر که مبتنی بر تقسیم‌بندی کشورها براساس مرزهای جغرافیایی و رابطه تابعیت میان دولت و ملت است، از لحاظ تاریخی قابل اتصال به زمان معصومین (ع) نمی‌باشد، اما مهم آن است که تنبیه متجاوزان، به مصالح عالیّه هر گروه اجتماعی انسان استمرار داشته و منوط به وجود کشورهایی با مرزهای رسمی، نبوده است، بنابراین چنین سیره‌ای را می‌توان به زمان معصومین (ع) متصل و به لحاظ مستندات تاریخی قابل تأیید از جانب آنان دانست (قیاسی و همکاران، ۱۳۹۱، ج ۱، ۲۷۲).

۲-۳-۵- پیمان عدم تعرض با کشورهای دیگر براساس مصالح عالیّه اسلام

شهید مطهری معتقد است: «مسلمانان می‌توانند براساس مصالح عالیّه اسلامی با کشورهای مشرک، قرارداد صلح و پیمان عدم تعرض منعقد نمایند و یا در موضوع خاصی پیمان ببندند» (مطهری، ۱۳۸۸، ۲۳۲). بر این اساس کشورهای اسلامی می‌توانند با کشورهای بیگانه، پیمان عدم تعرض بر علیه مصالح حیاتی کشور یا موضوع خاصی مانند جرایم مقرر در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ببندند و اگر کشوری پیمان خود را بشکند و اقداماتی علیه مصالح عالی کشورهای اسلامی مرتکب شوند، کشورهای اسلامی صلاحیت رسیدگی به جرم و مجازات نمودن مجرمین را دارا باشند و قرآن در رابطه با نقض عهد می‌فرماید: «اگر پیمان‌های خود را پس از عهد خویش بشکنند، آیین شما را مورد طعن و تمسخر قرار دهد، با پیشوایان کفر پیکار کنید، چرا که پیمان آن‌ها اعتباری ندارد» (آیه شریفه ۱۲ سوره مبارکه توبه).^۹ حضرت امام خمینی (ره) با تکیه بر معیار اصیل قرآنی می‌گوید: «تمام کشورها اگر احترام ما را حفظ کنند، ما هم احترام متقابل را حفظ خواهیم کرد؛ و اگر دولت‌ها و کشورها بخواهند به ما تحمیلی کنند، از آن‌ها قبول نخواهیم کرد؛ نه ظلم به دیگران می‌کنیم و نه زیر بار ظلم دیگران می‌رویم (خمینی، ۱۳۸۱، ج ۱۳، ۳۱) که این همان اصل روشن قرآنی است که می‌گوید: «نه ستم کنید و نه بر شما ستم وارد شود» (آیه شریفه ۲۷۹ سوره مبارکه بقره)^{۱۰} و اگر یکی از دول اسلامی پیمانی بست که با مصلحت اسلام و مسلمین مخالف است بر سایر دول اسلامی واجب است که با وسائل سیاسی و اقتصادی، مانند قطع رابطه

۹- ان نکتوا ایمانهم من بعد عهدهم و طعنوا فی دینکم فقاتلوا أئمة الکفر أنهم لا ایمان لهم.

۱۰- لا تظلمون و لا تُظلمون.

سیاسی و بازرگانی با آن دولت کوشش کنند تا آن پیمان را به هم بزنند و بر سایر مسلمین واجب است که با هرگونه مقاومتی منفی که در امکان شان است در این کار اهتمام بورزند و چنین معاملاتی در شرع مقدس اسلام حرام و باطل می‌باشد (خمینی، ۱۳۸۸، ج ۴، ۳۲۹).

۳-۳-۵- مبارزه با منکر و افساد فی الارض

جرایم مذکور در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ از مصادیق بارز منکر و افساد فی الارض بوده و کیان حکومت را تهدید می‌کند، ادله و جوب نهی از منکر و مبارزه با مفسدین فی الارض این صلاحیت را مورد تأیید و تأکید قرار می‌دهند (ساریخانی، ۱۳۸۹، ۶۱).

۳-۳-۴- ایجاد تفرقه و تشّت در جوامع اسلامی

امور مذکور در امت بزرگ اسلام گناهی نابخشودنی است و ایجاد انسجام و وحدت براساس حکم قرآن در جامعه مسلمین از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین فرائض به شمار می‌رود و کسانی که در داخل یا خارج از کشور موجب تشّت در جوامع اسلامی شوند عکس العمل همراه با مجازات را در پی خواهد داشت چرا که حفظ نظام اسلامی از واجبات مهم و اختلال در امور مسلمین و ایجاد هرج و مرج و بی‌نظمی از امور میغوض است (خمینی، ۱۴۲۱ق، ج ۴، ۱۹۴). آیت الله خویی در این زمینه معتقد است: «اسلام به حفظ نظام مادی و معنوی و اجرای احکام در مجاری خود اهتمام بسیار دارد» (خوئی، ۱۳۸۱، ۳۳۷). اگر شخصی با اقداماتی علیه مصالح عالی و حیاتی کشورهای اسلامی موجب ایجاد تفرقه و تشّت در جوامع اسلامی گردد مستحق مجازات است اعم از این که مرتکب از اتباع داخلی باشد یا بیگانه.

۳-۳-۵- حفظ بیضه الاسلام و بیضه المسلمین

منظور از «بیضه الاسلام و بیضه المسلمین» قلمرویی است که حاکمیت آن متعلق به مسلمانان است و یا مسلمانان تحت سلطه حاکمیتی زندگی می‌کنند که از امنیت برخوردارند (قمی، ۱۳۷۱، ج ۱، ۳۷۱). صاحب مجمع البحرین بیضه الاسلام را جماعت اسلام گرفته (طریحی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ۱۹۸) و همچنین برخی معتقدند مراد از خوف بر بیضه الاسلام، خوف بر جماعت مسلمین است (فراهانی، ۱۴۲۶ق، ۵۴۳). با این تعابیر منظور از حفظ بیضه الاسلام، حفظ دولت اسلامی و استقلال آن است. هر گاه دشمن اساس اسلام را هدف گیرد و یا تلاش کند اسلام در نقطه‌ای از جهان و در برخی از سرزمین‌ها حاکمیت و رواج نداشته باشد و یا قصد اصل اسلام نکند ولی گروهی از مسلمانان را هدف قرار دهد، در این صورت‌ها،

عکس العمل همه مسلمانان یک تکلیف است. حفظ بیضه الاسلام و دفاع از استیلای دول کفر مهما ممکن از اهم واجبات دین اسلام است و به محض هجوم کفار بر بلاد مسلمین این تکلیف بر عهده تمام مکلفین ثابت می‌شود (کاووسی، ۱۳۷۵، ۸۵).

فقه‌های اسلامی نیز دفاع از دین را از واجبات می‌دانند؛ آیت الله خوئی معتقد است: «هنگامی که دین اسلام در معرض خطر باشد بر هر مسلمانی واجب است که از آن دفاع نماید و لزوم این چنین دفاعی مشروط به اجازه امام معصوم (ع) نیست در این حکم هیچ تردید و اختلاف نظری وجود ندارد» (خوئی، ۱۴۱۰ق، ج ۱، ۳۸۸). امام خمینی (ره) معتقد است: اگر دشمنی که از او براساس اسلام و اجتماع مسلمین ترس باشد، بلاد مسلمین و یا مرزهای آنان را مورد هجوم قرار دهد، بر مسلمانان‌ها واجب است که از آن به هر وسیله‌ای که ممکن است با بذل مال و جان، دفاع نمایند و یا اگر بر قلمرو اسلام از استیلای سیاسی و اقتصادی که منجر به اسارت سیاسی و اقتصادی مسلمین و موهون شدن اسلام و مسلمین و ضعیف شدن آن‌ها می‌شود، ترس باشد، با وسیله‌های مشابه و مقاومت‌های منفی دفاع واجب است و این دفاع مشروط به حضور امام (ع) و اذن او و اذن نائب خاص یا عام او نیست، پس بر هر مکلفی بدون هیچ قید و شرطی واجب است به هر وسیله‌ای که باشد، دفاع نماید (خمینی، ۱۴۲۱ق، ج ۴، ۱۹۴). همچنین یکی دیگر از فقه‌های معاصر در این زمینه معتقد است: «حکم وجوب دفاع از مهم‌ترین واجبات شرعی است که کتاب، سنت، عقل و فطرت حکم می‌کند» (منتظری، ۱۴۰۸ق، ج ۱، ۱۲۳). بنابراین اگر در قلمرویی که تحت حاکمیت مسلمانان است و از امنیت کامل برخوردارند، اشخاصی بخواهند با اقداماتی دین مبین اسلام را تهدید کنند یا امنیت داخلی و خارجی کشورهای اسلامی را به مخاطره بیندازند و یا در وجه بین‌المللی از اعتبار و حیثیت کشورهای اسلامی بکاهند، کشورهای اسلامی صلاحیت رسیدگی و اعمال مجازات مرتکبین را خواهند داشت.

نتیجه

اصل صلاحیت واقعی با توجه به اهمیت آن در دفاع از کیان و حفاظت از منافع عالی کشور در مقابل متجاوزان بدون هیچ محدودیت و شرطی در قوانین تمام کشورها پذیرفته شده است. اعمال این صلاحیت منحصر به جرایمی است که واقعیت و هستی یک کشور را به مخاطره می‌اندازد، به این معنا که هر گاه در خارج از قلمرو حاکمیت ایران جرایمی به وقوع بپیوندد که منافع حیاتی و ارکان اساسی کشور را متزلزل کند دادگاه‌های ایران صلاحیت تعقیب و مجازات مرتکبین را خواهند داشت. مهم‌ترین دلیل بر اصل

صلاحیت واقعی نظریه دفاع مشروع می‌باشد و با توجه به اهمیت جرم ارتكابی رسیدگی و محاکمه غیابی در اصل صلاحیت واقعی پذیرفته شده است و همچنین برخلاف اصل صلاحیت شخصی، لازم نیست عمل ارتكابی در محل وقوع نیز جرم باشد، لکن با وجود اهمیت و جایگاه خطیر اصل صلاحیت واقعی، نسبت به شروع به جرم و معاونت در آن جرایم، جرم انگاری نشده است. مشروعیت صلاحیت واقعی را می‌توان از آیاتی از قرآن کریم و همچنین برخی از روایاتی اسلامی اثبات کرد، علاوه بر آن سیره مسلم عقلاء و ادله و جوب نهی از منکر و مبارزه با مفسدین و دفاع از کشور اسلامی این صلاحیت را تأیید می‌کنند و حفظ مرزها و سرزمین‌های اسلامی از هجوم بیگانگان و غلبه متجاوزان واجب عقلی و شرعی می‌باشد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- قرآن کریم

فارسی

- باهری، محمد، ۱۳۹۸، **حقوق جزای عمومی**، تهران، انتشارات مجد.
 - بردبار، محمدحسین، ۱۳۸۴، **صلاحیت در دیوان‌های دآوری بین‌المللی**، چاپ اول، تهران، انتشارات ققنوس.
 - بندر ریگی، محمد، ۱۳۶۴، **فرهنگ جدید عربی فارسی**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات اسلامی.
 - توجهی، عبدالعلی، ۱۳۹۴، **آسیب‌شناسی قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲**، چاپ اول، تهران، انتشارات قوه قضاییه.
 - پوربافرانی، حسن، ۱۳۹۰، **حقوق جزای بین‌الملل**، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل.
 - پوربافرانی، حسن، ۱۳۹۱، تحول اصل صلاحیت واقعی در لایحه جدید مجازات اسلامی با نگاه تطبیقی،
- فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی قضایی**، شماره ۸۵
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۸۴، **ترمینولوژی حقوق**، چاپ پانزدهم، تهران، انتشارات گنج دانش.

- حسینی نژاد، حسینی، ۱۳۹۰، **حقوق کیفری بین‌المللی اسلامی**، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.
- خالقی، علی، ۱۳۸۸، **جستارهایی از حقوق جزای بین‌الملل**، چاپ اول، تهران، انتشارات شهردانش.
- ساریخانی، عادل، ۱۳۸۹، **حقوق جزای عمومی اسلام**، چاپ ششم، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- شمس ناتری، محمدابراهیم؛ زارع، ابراهیم؛ ریاضت، زینب، ۱۳۹۲، **قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- عباس نژاد، محسن، ۱۳۸۵، **قرآن و حقوق**، چاپ اول، تهران، بنیاد پژوهش‌های قرآنی حوزه و دانشگاه.
- علی آبادی، عبدالحسین، ۱۳۸۵، **حقوق جنایی**، چاپ سوم، تهران، انتشارات فردوسی.
- قیاسی، جلال‌الدین؛ خسروشاهی، قدرت‌اله؛ دهقان، حمید، ۱۳۹۱، **مطالعه تطبیقی حقوق جزای عمومی (اسلام و حقوق موضوعه)**، ج ۱، چاپ چهارم، تهران، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- قربان‌نیا، ناصر، ۱۳۹۳، **ملاحظات دربارۀ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ نقد و بررسی فقهی حقوقی**، چاپ اول، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- عمید زنجانی، عباسعلی، ۱۳۸۳، **درآمدی بر فقه سیاسی مروری بر کلیات و مبانی حقوق اساسی**، چاپ سوم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- کاووسی عراقی، محمدحسن، ۱۳۷۵، **فتاوی جهادیه فتاوی جهادیه علما و مراجع عظام در جنگ جهانی اول**، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه.
- گلدوزیان، ایرج، ۱۳۸۸، **محصای قانون مجازات اسلامی**، چاپ دهم، تهران، انتشارات میزان.
- میرمحمدصادقی، حسین، ۱۳۹۳، **جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی**، چاپ دهم، تهران، انتشارات میزان.
- مصدق، محمد، ۱۳۹۲، **شرح قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با رویکرد کاربردی**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات جنگل.
- مطهری، مرتضی، ۱۳۸۸، **اسلام و مقتضیات زمان**، چاپ هفتم، قم، انتشارات صدرا.
- نوربها، رضا، ۱۳۸۳، **نگاهی به قانون مجازات اسلامی**، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.

عربی

- حسن بن علی بن حسین بن شعبه حرّانی، ۱۳۶۳، **تَحْفُ الْعُقُولِ فِيمَا جَاءَ مِنَ الْحِكْمِ وَالْمَوَاعِظِ عَنْ**

آل الرسول، قم، مؤسسه انتشارات اسلامی.

- خمینی، سیدروح الله، ۱۳۸۱، **صحیفه نور**، ج ۱۳، چاپ ششم، تهران، مؤسسه نشر و تنظیم آثار امام خمینی (ره).

- خمینی، سیدروح الله، ۱۳۸۸، **تحریر الوسیله**، ج ۴، چاپ ششم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
- خمینی، سیدروح الله، ۱۴۲۱ق، **کتاب البیع**، ج ۲، چاپ سوم، تهران، مؤسسه نشر و تنظیم آثار امام خمینی (ره).

- خوبی، سیدابوالقاسم، ۱۳۸۱، **مبانی تکمله المنهاج**، چاپ هفتم، تهران، انتشارات خرسندی.
- صدر، سیدمحمدباقر، ۱۴۰۵ق، **بحوث فی علم الاصول**، ج ۴، چاپ دوم، المجمع العلمی للشهید الصدر.
- طریحی، فخرالدین، ۱۴۱۴ق، **مجمع البحرین**، ج ۴، چاپ سوم، قم، مؤسسه الابعثه.
- فراهانی، میرزا ابوالقاسم، ۱۴۲۶ق، **رساله جهادیه**، چاپ اول، قم، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی.
- قمی، میرزا ابوالقاسم، ۱۳۷۱، **جامع الشتات**، ج ۱، چاپ اول، تهران، انتشارات کیهان.
- منتظری، حسینعلی، ۱۴۰۸ق، **دراسات فی ولایت الفقیه و فقه الدوله الاسلامی**، ج ۱، چاپ دوم، قم، مرکز العالمی للدراسات الاسلامی.

قوانین

- قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴
- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰
- قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۷۸
- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

- Feasibility of Referring to Adjustment Theory in Iranian Law as a Solution in Contractual Excuse - **Roshan Ali Shekari, Sayyed Mostafa Milani**
- Criminal Protection of the Rights of Future Generations in International Documents - **Adel Sarikhani, Mostafa Karami Pour**
- Analysis of the Right of the People to Control the Government from the Point of View of Ali (PBUH) by Looking at the Constitution of the Islamic Republic of Iran - **Ebrahim Musazadeh, Mohammad Salehi**
- Reflections on the Legislation of Oath (Qassameh) According to the Science of Criminalistics - **Mohammad Ali Hajidehabadi, Ruhollah Shamshiri**
- Rereading Interactions (Some Religious Groups and Actors in the International System) the Field of Terrorism as a Means of Achieving National Interests with an Emphasis on Legal Responsibilities in Islamic Countries - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Hamidreza Norozian, Arefeh Kordi Nasab, Nafiseh Tosi, Ayda GHasem Zadeh**
- The Principle of Prohibition of Repatriation of Refugees from the Perspective of Human Rights Documents with Emphasis on Environmental Refugees - **Mahnaz Khorsandi, Asgar Jalalian**
- Dangers of Prioritizing Financial Issues in Legal Professions - **Mohammad Setayesh Pur, Maryam Faraji Tark**
- The Rulings and Effects of Permission in the Legal System of Iran and France - **Hasan Najjarha**
- Comparison of the Actus Reus of the Crime of Computer Fraud with Traditional - **Ali Paidarfard, Javad Naderi ooj Boghzi, Ahmadreza Emtehani**
- Theoretical Foundations of Military Weapons Equipment Control with an Emphasis on Contradictory Stands of UN and WTO on Conventional Military Weapons Trade - **Pouria Ebrahimzadeh, Somayeh Rahmanian**
- Child and Childhood from the Perspective of Philosophy and Literature - **Maryam SHA'ban**
- Validity of Sealed Order in Civil and Criminal Cases - **Amir Mohammadi, Mohammadmahdi Heydari, Soheyla Moradi GHaleh**
- The Status of the Kosovo Specialist Branches in Global Criminal Justice System - **Mostafa Fazaeli, Arash Maleki**
- Criminalization of Informing the Contrary in Iranian Law - **Saeed Asadzadeh, Fatemeh Ahadi, Mojtaba Kanjori**
- The Actions of Foreign Companies Regarding Iraq's Use of Chemical Weapons in Holy Defense from the Perspective of International Responsibility Rights - **Mohammad Setayesh Pur, Parnian Shafae**
- Sociological and Criminological Review of the Phenomenon of Prostitution in the International System and Iran with Emphasis on the Teachings of Islamic Criminology - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Asad Akhzari Fard, Ali Mardan Ahmadi**
- The Police's Interaction with the Crime Prevention Institutions - **Mina Momeni, Sayyed Mahdi Ahmadi Musavi**
- Immigrant Children's Rights in National and International Documents - **Reza Khaje Nooredini, Sayede Parisa Mirabi**
- The Real Competency of Criminal Laws from the Perspective of Islamic Law - **Mostafa Karami Pour, Mona Rajabzade Baghi**
- Exploring the Shift from Physical to Cybercrime at the Onset of the COVID-19 Pandemic with an Approach to Routine Activity Theory - **Maryam Kamaei**
- The Position of British Security Officers in the Detection of Crimes - **Zahra Vahabi, Arash Razmi**
- The Independence of Judges in the Legal System of the Islamic Republic of Iran in the Light of the Teachings of Islam - **Mohammad Setayesh Pur, Fatemeh Zahra Aslan**
- Legal Conditions and Legal and Criminal Dimensions of Intellectual Property in the Legal System of the Islamic Republic of Iran - **Somayeh Zilabi, Sadeh Fetili, Ebrahim Moghaddam**
- Feasibility Study of the Realization of the Idea of Criminalization (Crime of Civil Liability of Managers) from Theory to Practice Based on the Approaches of the Model of Criminal Responsibility Model of the Law of Strategic Action to Cancel of Sanctions - **Sayyed Mohammadreza Mousavifard, Hamidreza Norozian, Nafiseh Dharovieh, Mohammad Rasol Ansari Nia, Neda Haghghi**
- Jurisprudential-Legal Evaluation of the Real Multiplicity in the Hodood, Retaliation and Diat - **Ali Mohammadi Jurkoye, Ahmadreza Emtehani, Javad Naderi ooj Boghzi**
- The Position and Role of the People in the Establishment and Continuation of Ummat and Imamat System In the Light of Martyr Beheshti's Opinions - **Mohammad Sadeq Darivand**
- Mediation, Participatory Justice System, Third Generation Criminal Justice System and the Rights of Parties the Lawsuit - **Sadeh Fetili, Mohammad Fetili, Ebrahim Moghaddam**